

**СОЦІОЛОГО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ
МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ
(2014-2024 РР)**

Н.В. Коваліско,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, Україна, 79000,
nataliya.kovalisko@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-1466-6132>;

А. І. Мікула
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, Україна, 79000,
Anastasiya.Mikula@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1963-0945>

У статті здійснено соціолого-статистичний аналіз міграційної мобільності в Україні в період з 2014 по 2024 роки, зокрема в умовах військових конфліктів та їх впливу на демографічні процеси. Дослідження охоплює основні тенденції міграційних потоків, включаючи зовнішню та внутрішню міграцію, а також трудову та вимушену міграцію, рееміграційні процеси. Розглянуто обсяги і структуру міграції, зокрема серед молоді, яка активно шукає можливості працевлаштування та навчання за кордоном. Проаналізовано соціально-економічні факторів, що впливають на рішення про еміграцію, таких як рівень безробіття, матеріальний стан домогосподарств та якість освітніх послуг. Розглянуто регіональні особливості міграційних процесів та їх наслідки для соціально-економічної ситуації в Україні. Результати дослідження підтверджують, що війна та економічна нестабільність суттєво змінили міграційні настрої українців, зокрема призвели до збільшення кількості вимушених мігрантів. У статті також запропоновано рекомендації щодо удосконалення міграційної політики України для ефективного управління цими процесами в майбутньому.

Основні завдання дослідження:

- Оцінка обсягів та структури міграційних потоків: Визначити масштаби зовнішньої та внутрішньої міграції українців, а також їх вплив на демографічну ситуацію в країні.
- Аналіз факторів, що впливають на міграцію: Вивчити соціально-економічні,

@ Н. Коваліско, А. Мікула

політичні та культурні чинники, які сприяють або стримують міграційні процеси

- Вивчення наслідків міграції: Дослідити вплив міграції на економіку України, зокрема на ринок праці, соціальні структури та демографічні показники
- Розробка рекомендацій для політики: Сформулювати пропозиції щодо удосконалення міграційної політики України, враховуючи міжнародний досвід та потреби внутрішнього розвитку

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, міграційна мобільність, молодь, українське суспільство, освіта, соціолого-статистичний аналіз.

Вступ. З огляду на складність змісту міграції її дослідження потребує поєднання як статистичної, так і соціологічної оцінки. Якісний зріз аналізу, що дає соціологія, досліджуючи міграційну мобільність застосовується недостатньо. Проблема криється у відсутності національного моніторингу, яке б давало комплексне розуміння ситуації щодо стану й динаміки міграційної мобільності молоді в потенційному та реалізованому станах, включно з регіональним розрізом і за різними віковими групами. Відтак, необхідним постає наукове обґрунтування системи моніторингу міграційної мобільності молоді, що містить соціологічне обстеження потенціалу міграції та її причинно-наслідкових характеристик з позиції впливу на розвиток і капіталізацію людського потенціалу. Такий підхід дозволить з'ясувати наслідки міграції на особистісному й вищих управлінських рівнях та обґрунтувати методи непрямого її регулювання, дотримуючись прав і свобод мобільності в сучасному світі. Більше того, російське вторгнення 2022 р. в Україну ще більше загостило проблему втрат людського потенціалу, де молодь є винятковою соціально-демографічною та найбільш мобільною групою. Більше того, встановлення потенціалу міграції та подальших намірів молоді має бути складовою стратегії національної безпеки, відновлення та розбудови України в повоєнний період.

Методологія дослідження

Дослідження базується на різноманітних джерелах інформації, включаючи статистичні дані з національних і міжнародних баз даних; вторинний аналіз результатів досліджень у сфері міграції та експертні оцінки й аналітичні доповіді. Ця методологія дозволяє детально проаналізувати динаміку та особливості міграційної мобільності в Україні протягом останніх десяти років, а також оцінити її вплив на соціальну структуру та економіку країни.

Мета дослідження полягає у всебічному вивченні та аналізі міграційних процесів, які відбуваються в Україні за останнє десятиліття, з акцентом на соціологічні та статистичні аспекти.

Результати дослідження та дискусія

Суспільна увага до міграції посилилася під впливом світової фінансово-економічної кризи. Усвідомлення соціальних та економічних небезпек, пов'язаних із можливістю раптового й масового повернення мігрантів, припинення грошових

надходжень від них спонукало до активніших пошуків дієвих політичних рішень. Зокрема, рішення парламенту передбачало внесення змін до виборчого законодавства з метою забезпечення реалізації виборчих прав громадян, які працюють за кордоном; розроблення комплексної програми сприяння поверненню громадян України, які перебувають за кордоном, на батьківщину; передбачення для них податкових, митних, інвестиційних пільг; активізацію переговорного процесу щодо укладення двосторонніх міжнародних договорів між Україною та іноземними державами про працевлаштування та соціальний захист трудових мігрантів, взаємне визнання документів про освіту; визнання українських посвідчень водія; вивчення можливостей лібералізації митних процедур стосовно ввезення майна, придбаного за кордоном, для українців.

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період 2022 - 2032 року» визначено основні напрями перебудови вітчизняної системи освіти у зв'язку з необхідністю її інтеграції в європейський і світовий освітній простори, чим має забезпечитись сталий розвиток України в першій половині XXI століття. Удосконалення структури української системи освіти згідно з цією стратегією передбачає сприяння мобільності громадян з метою подальшого навчання чи працевлаштування в єдиному Європейському просторі вищої освіти, підвищення сумісності та порівнянності систем вищої освіти країн-учасниць, що в результаті мало б спричинити підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти загалом. Стратегія також відповідає положенням щодо розбудови інклюзивного, інноваційного та взаємопов'язаного Європейського простору вищої освіти і пов'язана з подоланням викликів, зокрема шляхом цифровізації (діджиталізації) вищої освіти, розвитку віртуальної мобільності, студентоцентрованого навчання та викладання. Серед ідентифікованих сучасних проблем у стратегії також окремо виділено недостатнє використання закладами вищої освіти можливостей міжнародної мобільності, спільних освітніх програм, досліджень з іноземними університетами.[8]

Розвиток європейських студій в Україні є актуальним у контексті руху країни до інтеграції в Європейський освітній простір. Ці студії охоплюють широкий спектр тем, від теоретичних основ європейської інтеграції до практичних аспектів взаємодії з європейськими інституціями. Наприклад, Національний університет «Львівська політехніка» реалізує проект «Європейські студії для технічних спеціальностей», спрямований на підготовку фахівців технічного профілю до роботи в європейському контексті.

Варто зазначити, що визначальним трендом розвитку міграційних процесів населення України останнього десятиліття (2014-2024) є переорієнтація міграційного потоку із східного на західний напрямок, тобто на країни ЄС. Пандемія COVID-19,

що призвела до ускладнення транскордонних переміщень, обумовила зменшення інтенсивності міграційного потоку, певні зміни його характеристик. Так, за даними Євростат, чисельність громадян України, які мали дозволи на перебування в країнах членах ЄС чинні станом на кінець 2020 р., зменшилася у порівнянні з кінцем 2019 р. в основних країнах призначення Західної та Південної Європи, а саме в Німеччині, Австрії, Італії, Португалії, Греції. Разом з тим, цей показник у сусідніх до України країнах зріс: в Угорщині на 2,7 %, у Польщі на 5 , у Словаччині на 11,1, у Чехії на 13,9 % [5]. За умов карантинних обмежень виїзди до суміжних держав виявилися для українців безпечнішими і легше здійснюваними, тим більше, що потреба у додаткових робочих руках у країнах-сусідах зберігалася.

Про зростання обсягів міграції серед молоді свідчать також статистичні дані ЮНЕСКО щодо кількості українських студентів за кордоном, а також виявлення тренду збільшення цього явища. Якщо протягом 2008–2013 рр. спостерігалася повільне зростання кількості студентів за кордоном, то з 2014 р. ці процеси значно пришвидшилися і у 2018 р. за кордоном навчалося майже вп'ятеро більше студентів порівняно із 2008 р., а саме 157 тис. осіб. Зазвичай академічну мобільність та освітню міграцію вважають позитивними для країни походження студента, оскільки це можливість доступу до більш якісної освіти, до ширшого вибору навчальних дисциплін, до вивчення чи удосконалення іноземної мови, розширення культурного, освітнього, соціального партнерства [17, С.39-48]. Однак у дослідженні Е. Лібанової зазначено, що українські студенти часто розглядають освітню міграцію як можливість еміграції чи “соціального ліфта”, що в майбутньому даватиме змогу працевлаштуватися на ринку праці ЄС, та відкриватиме широкі перспективи для трудової або професійної мобільності [12, С.24] . Наявні статистичні дані вказують на все більшу динаміку кількості студентської молоді України, яка навчається за кордоном: за останні 20 років показник зріс з 5,2 тис. осіб (у 1999 р.) до майже 80 тис. осіб у 2019/2020 навчальному році.[3]

Трудова міграція громадян України за кордон є на сьогодні наймасовішим і соціально значущим міграційним потоком, що позначається на демографічній ситуації, ринку праці, розвитку економіки та соціальної сфери, добробуті громадян, рівнях бідності та соціального розшарування, сімейних відносинах і вихованні дітей, має численні психологічні, світоглядні, культурні та інші наслідки. Породжені нею проблеми потребують адекватних відповідей засобами міграційної, соціально-економічної, зовнішньої політики, захисту прав людини. Внаслідок новизни явища міжнародної трудової міграції для України, відсутності досвіду з її регулювання, державна політика в цій сфері не встигала за динамікою процесу, розвивалася із помітним запізненням. Хоча на сьогодні сформовані основні політичні підходи до феномену трудової міграції, комплексної системи державного реагування на виклики трудової міграції, забезпеченої належним законодавством і ресурсами, все

ще не створено. Разом з тим сучасне розуміння міжнародної міграції як потужного чинника розвитку вимагає чіткого усвідомлення суспільством та владою її позитивного потенціалу, необхідних політичних рішень і належної їх реалізації.[14, С.29]

Воєнна агресія рф, починаючи з 2022 році, спричинила масові руйнування цивільної інфраструктури, передусім житлової, призвела до масштабних переселень як до більш безпечних західних областей, так і за її межі. З розширенням ареалу активних бойових дій і відвертого прагнення агресора нанести якомога більше шкоди людському й економічному потенціалу України зростала і чисельність евакуйованих: при чому одні й ті ж міста могли у різний час бути як центрами тяжіння, так і центрами масового виїзду.[10]

Загалом, наслідки міграцій населення України внаслідок збройної агресії РФ доцільним буде розглядати у таких двох вимірах:

- демографічні втрати внаслідок незворотної зовнішньої міграції (головною складовою є особи, які рятувалися від війни, т.зв. втікачі від війни, але певну частину становлять ті, хто виїхав, користуючись спрощеною процедурою легального проживання і працевлаштування в приймаючих країнах);
- вимушеного переселення у межах України, що супроводжується безробіттям та вимушеною неповною й / або неефективною зайнятістю;

Зовнішня міграція.

Найбільш надійним джерелом інформації про зовнішню міграцію, як видається, є дані обліку перетинів кордону. Аналітичний центр Cedos провів дослідження, скільки людей виїхало з України в перший місяць повномасштабної війни. Так, згідно з проаналізованими даними, близько 3,6 млн осіб емігрували за кордон і ще близько 6,5 млн, за оцінками Міжнародної організації з міграції, залишили місце свого постійного проживання та переїхали в межах країни.[2]

За результатами опитування людей, які на початку повномасштабного вторгнення виїхали з України і зараз повертаються в Україну, що провела соціологічна служба Центру Разумкова у Закарпатській області, серед опитаних, які виїхали, майже дві третини (63,4 %) були з дітьми, натомість серед тих, які повертаються, з дітьми менше половини (44,8 %). Це може означати, що люди з дітьми з більшою ймовірністю залишаються за кордоном на тривалий період, оскільки діти пішли в місцеві школи й могли частково інтегруватися у місцеві спільноти.[7, С.110]

Організація «Центр економічної стратегії» та дослідницька агенція InfoSapiens провели опитування українців, які виїхали за кордон. Соціологічні опитування були проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens у листопаді-грудні 2022, у квітні-травні 2023.

Перша хвиля опитування була проведена у листопаді 2022 року. Було опитано 1003 українці, які на той момент перебували за кордоном (окрім росії та Білорусі). Опитування було проведене за допомогою сервісу таргетованих розсилок повідомлень від мобільного оператора «Київстар»: було надіслано SMS із посиланням на опитувальник. Потенційні респонденти, які отримали SMS, обиралися у випадковий спосіб серед абонентів «Київстар», які перебували за кордоном на момент проведення опитування. Друга хвиля опитування проводилась у квітні–травні 2023 року, було опитано 404 респонденти. Із них 213 респондентів брали участь і в першій хвилі дослідження, а 191 – лише у другій хвилі. Опитування знову проводилось онлайн: респондентам першої хвилі, які залишили свої контакти, було надіслано запрошення знову пройти опитування та посилання на онлайн-анкету. Третя хвиля опитування українських біженців в грудні 2023 — січні 2024. Було опитано 1000 українських біженців, які перебували за кордоном. Опитування не проводилося серед українців, які перебували на території Росії чи Білорусі. Рекрутинг респондентів проводився за допомогою SMS-розсилки із посиланням на онлайн-анкету. Дослідження було проведено за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження». Станом на кінець 2022 року за кордоном (крім росії та Білорусі) перебувало 3,8–4,7 млн українських біженців, і є ризик, що ще 100–200 тис. виїде до кінця зими 2022–23 рр. через проблеми із енергопостачанням. Переважна більшість українців, що перебувають за кордоном, – це жінки (найбільша частка жінок 35–49 років) та діти. Найбільше біженців виїхало до Польщі, Німеччини, Чехії та Італії. Із Запорізької області виїхала майже чверть усіх мешканців, а із Києва та Київської області – майже п'ята частина. Значна частина біженців втратила велику частину доходів після початку війни. Провівши кластерний аналіз, дослідники виділили чотири групи біженців та окреслили їхні портрети. Перша група – це класичні біженці: переважно жінки середнього віку з дітьми, які виїхали до Польщі. Друга група – це квазітрудові мігранти, що виїхали за кордон не лише через війну, а й для роботи. Третя група – професіонали, люди, які частіше за інші групи працюють за спеціальністю та менше готові працювати не за нею. Четверта група – люди із зони бойових дій: це українці, які найбільше постраждали від війни. [22]

Згідно з результатами соціологічного дослідження 4Service переважна більшість українців оформлювали тимчасовий статус саме в країнах Західної Європи 68 % (2,9 млн осіб), 16 % (658 тис) перебувають в статусі туриста до 90 днів – це такі країни Центральної Європи як Угорщина, Румунія, Молдова та на півдні – в Туреччині. Є й такі, хто жодного статусу не оформлюють – 5 % (195 тис), планують рухатися далі в іншу країну. 22 % опитаних своє перебування в Туреччині назвали короточасним та сказали, що планують рухатись в іншу країну. Так само вчинять 13 % біженців в Угорщині та 12 % в Румунії. Статус біженця оформили 2 % (86 тис) – найбільше

– найбільше таких в Німеччині та Чехії по 6 % та 5 % відповідно.[1]

Аналізуючи відомості Верховного комісара ООН у справах біженців станом на 16 грудня 2024 року, було встановлено, що загальна кількість біженців, зареєстрованих в країнах Європи, зросла у порівнянні з 2022 та 2023 роками до позначки 6,2 мільйонів осіб, тоді як сумарна кількість українських біженців у світовому масштабі (також станом на 16.12.2024) дорівнює 6,8 мільйонів мігрантів. Серед приймаючих країн, в трійці лідерів, найвищі показники демонструє Польща, де офіційно зареєстровано 1 млн. 880 тис. біженців, що подали на тимчасовий захист, слідом за нею Німеччина – 1 млн. 160 тис. біженців та Чехія – близько 623 тис. біженців. Решта країн у рейтингу реєстрації біженцями тимчасового захисту демонструють дещо нижчі показники мігрантів, що подали на тимчасовий захист, серед них: Болгарія – 198 тис., Румунія – 186 тис., Словачія – 161 тис., Литва – 92 тис., Молдова – 67 тис., Естонія – 63 тис., Латвія – 61 тис. та Угорщина – 48 тис. мігрантів.[6]

У статистичних цілях УВКБ ООН використовує термін біженці узагальнено, маючи на увазі всіх осіб, які покинули Україну через війну. Засоби перевірки УВКБ ООН та рівень доступу до біженців з України відрізняються залежно від країни. Хоча було докладено всіх зусиль, щоб забезпечити перевірку всієї статистичної інформації, цифри є приблизними, і потенційні подальші рухи наразі неможливо врахувати для всіх країн. Тріангуляція інформації та джерел здійснюється на постійній основі. За такими даними ООН, станом на 15 жовтня 2024 року було зареєстровано 6,752 млн українців в усьому світі (6,191 млн в Європі, 560,2 тис за її межами). Але ці дані враховують і тих українців, які виїхали (чи примусово були вивезені) до росії та білорусі. За даними ООН, яка зважає на інформацію офіційних російських джерел, станом на кінець 2023 року в росії перебувають майже 1,23 млн українців. У білорусі — приблизно 46 тис. осіб станом на вересень 2024 року. Найбільша кількість біженців мешкає в Німеччині - 1,3 млн осіб, Польщі - 981,3 тис. та Чехії - 380 тис. За даними Євростату найбільше українців отримали тимчасовий захист у Німеччині (28,9%), Польщі (22,3%) та Чехії (8,6%). На сайті Євростату можна знайти розподіл українських біженців за країнами перебування. Близько 4,4 млн осіб мають статус тимчасового захисту в країнах ЄС [5]. За межами Європи найбільшими країнами за кількістю прийнятих від початку повномасштабного вторгнення українців є США, Канада і Велика Британія: в Канаді перебувають близько 210,2 тис. українців, у США — близько 280 тис., а у Великій Британії — 253,2 тис. станом жовтень 2024 року [6].

За даними третьої хвилі дослідження Центру економічних стратегій [24] переважна більшість біженців - це жінки (найбільше жінок віком 35-44 років - 13%) та діти.

Серед усіх біженців за кордоном їх станом на січень 2024 року було 65%. Чоловіків серед біженців 35%. Частка чоловіків серед біженців суттєво зросла порівняно з листопадом 2022 року, коли вона становила 17%. Частка опитаних українських біженців мали вищу або незакінчену вищу освіту, була на рівні 70%. Серед країн цей показник є найвищим у США (92%) та Великій Британії (85%). Згідно із дослідженням МОМ, 23% із тих, хто налаштований змінити місце проживання, планують переїзд до інших, передусім європейських, країн. Серед ВПО, які повернулися додому, частка потенційних емігрантів ще більша — 32% [16]. Так, кількість біженців з України в Європу може суттєво поповнитись за рахунок внутрішніх переселенців.

Експерти Центру економічних стратегій досліджують стан та настрої українських біженців і вплив їхнього неповернення на економіку України. За цей час вже провели три хвилі досліджень про те, скільки насправді є українських біженців, як вони живуть за кордоном, і що потрібно для їхнього повернення [24]. У першій (листопад 2022) і другій хвилі (серпень 2023) з використанням кластерного аналізу дослідниками було виокремлено чотири групи біженців [23], які дають нам агреговану структуру біженців за різними показниками.

Перша група (25% від усіх біженців) – це класичні біженці: переважно жінки середнього віку з дітьми, які виїхали до Польщі. Вони не є дуже адаптованими до життя за кордоном, оскільки 41% українців з цієї групи ніколи раніше не були за кордоном. До того ж, вони переважно жили в населених пунктах, які перебували поза зоною бойових дій, але потерпали від ракетних обстрілів (Центральна та Західна Україна, а також Одеська область). Відповідно, основною причиною виїзду за кордон були побоювання за власну безпеку.

Друга група (29% від усіх біженців) – це квазітрудова мігранти, які виїхали за кордон не тільки через війну, а й для роботи. Вони є найбільш адаптованими до життя за кордоном, скільки 25% людей цієї групи вже мали досвід роботи за кордоном. Також, для цієї групи зовнішні фактори – як бойові дії, так і політика української держави – найменше впливатимуть на їх рішення щодо повернення до України.

Третя група (29% від усіх біженців) – це професіонали, особи, які переважно працюють за спеціальністю та менше готові працювати не за нею. Також, до війни вони часто мали власний бізнес. Ця група є більш лояльною до України та частіше, ніж інші, планує повернутися в Україну.

Четверта група (16% від усіх біженців) – це люди із зони бойових дій, українці, які найбільше постраждали від війни. Люди з цього сегменту найбільш готові робити кроки для адаптації за кордоном. Водночас вони також висловлюють найбільшу готовність до повернення в інший регіон України, якщо повернутися до їхнього рідного буде неможливо. Їх рішення щодо повернення залежатиме від створених

умов для цього [22].

Третя хвиля проведена у грудні 2023 - січні 2024, а дані попередніх хвиль використані для порівняння результатів [24]. Оскільки опитування не було панельним (для нової хвилі опитування випадковим чином обирали нових респондентів, а не опитували людей з попередньої хвилі), тож дослідники не могли простежити, як змінилися плани та характеристики біженців у попередніх групах. Тому у третій хвилі зроблено новий кластерний аналіз і виокремлено інші групи. За результатами кластерного аналізу виокремлено також чотири групи біженців, кожна з яких має свої наміри щодо повернення додому:

Перша група (15% від усіх біженців) — це люди із зони бойових дій: українці, які були вимушені покинути свої домівки через активні бойові дії або окупацію їхніх регіонів. Усі респонденти з цієї групи зазнали негативних наслідків через війну. Люди в цій групі, порівняно з іншими групами, більш схильні бути жінками віком 25-49 років, виїжджати за кордон з дітьми і проживати у Польщі. Вони також частіше за інші групи працюють за найманням повний чи неповний робочий день чи шукають роботу. Представники цієї групи менш схильні бути впевненими щодо повернення в Україну: лише 13,8% точно планують повернутись до України порівняно з 26,2% серед усіх біженців. Їхнє рішення щодо повернення до України залежатиме від створених умов для цього.

Друга група (30% від усіх біженців) — це самозабезпечені: вони найрідше отримують допомогу від країни перебування і більш схильні самостійно оплачувати оренду свого житла. Представники цієї групи найбільш схильні працювати як дистанційно на українську компанію (16,6% серед цієї групи порівняно з 10% серед усіх біженців), так і повний робочий день на роботі в країні перебування (30% порівняно з 24,1% серед усіх). До того ж люди в цій групі мали відносно вищий рівень доходу до повномасштабного вторгнення: 45,7% людей цієї групи могли придбати будь-що будь-коли або їм вистачало на все, окрім купівлі машини чи квартири, порівняно з 37,7% серед усіх респондентів. Тепер у цій категорії доходу перебувають 34,6% осіб у цій групі порівняно з 30% серед усіх респондентів. Також вони більш схильні планувати повернення в Україну: 45,1% точно планують повернутися (порівняно з 26,2% серед усіх біженців). Якщо брати до уваги і тих, хто точно планує, і тих, хто скоріше планує, то таких у цій групі 64,3% (порівняно з 52,4% серед усіх біженців). Представники цієї групи також є найбільш готовими повернутися до України навіть до закінчення війни — 54,2% порівняно з 38,7% серед усіх.

Третя група (28% від усіх біженців) — це люди старшого віку. Це переважно люди старшого віку (50+ років), більшість з яких не має вищої освіти. Порівняно з іншими групами вони дещо рідше отримують соціальні виплати.

А ті, хто й отримує, мають недостатньо навіть для базових потреб. Також вони є більш пов'язаними з Україною, ніж представники інших груп: 62,8% із них поверталися до України після виїзду за кордон порівняно із 46,4% серед усіх біженців.

Четверта група (27% від усіх біженців) — люди в процесі інтеграції. Це українці, які перебувають у процесі активної інтеграції у країні перебування. Вони, наприклад, частіше за інші групи відвідують мовні або інші короткострокові курси та досі не працюють. Щедрі соціальні виплати дозволяють людям у цій групі сконцентруватися на навчанні: більшість (67,3%) із них забезпечені житлом від держави (порівняно з 37,8% серед усіх біженців), 82,8% отримують соціальні виплати (порівняно з 39,5% серед усіх біженців), а 85,2% відвідують мовні курси (порівняно з 35,9% серед усіх). Багато осіб у цій групі (40%) проживають у Німеччині (порівняно з 17,7% серед усіх біженців), яка відома своїми щедрими виплатами. Українці в цій групі менше пов'язані з батьківщиною: лише 35,9% із них відвідували Україну за час перебування (порівняно з 46,4% серед усіх біженців). Тож вони менш схильні до повернення: лише 16,5% із них точно планують повернутися (порівняно з 26,2% серед усіх біженців) та 20,8% скоріше планують (порівняно з 26,3% серед усіх біженців)[24].

У третій хвилі опитування запитували українських біженців про їхні наміри щодо повернення: більшість українців все ще планують повернутися до України (26% точно та 26% ймовірно). Однак кількість тих, хто точно планує повернутися, за останній рік скоротилася майже удвічі [24]. У першій хвилі опитування 49,7% сказали, що точно планують повернутися. Водночас зросли показники для тих, хто планує повертатися, і тих, хто вагається: таких у листопаді-грудні 2022 року було лише 24% та 16% відповідно [23]. Таку різницю результатів між хвилями опитування можна пояснити тим, що наміри можуть змінюватися через зміну сукупності біженців. Тобто частина біженців, яка думала про повернення ще в листопаді-грудні 2022 році, вже повернулася до України. Також треба враховувати, що за 2023 рік певна кількість людей виїхала з України і не збирається повертатися.

Понад 82 тисячі українців і членів їхніх родин скористалися програмою «Єднання заради України» (United for Ukraine) і в'їхали до Сполучених Штатів Америки з початку повномасштабної війни. Дана програма дає право на в'їзд до США й перебування в країні терміном до двох років за гуманітарним дозволом. Для участі в програмі українця має підтримати спонсор, який погодиться надати фінансову підтримку на час перебування у США. Імміграційна служба США вже підтвердила заявки на участь в програмі більше 177 тисяч американців, які підтримали українських біженців за цією програмою. У Канаді також працює спеціальна програма для біженців із України «Дозвіл Канади на екстрені подорожі для українців» (Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel (CUAET)), що

дозволяє безкоштовно оформити візу та отримати право на роботу та навчання в країні.[7, С.109]

Перспективи повернення українських громадян з-за кордону визначає низка важкопрогнозованих чинників, як-от: подальший перебіг бойових дій (тривалість активної фази та їх поширення територією країни, причому час впливатиме більшою мірою на рішення щодо повернення, а географія — на рішення щодо виїзду), загальна економічна ситуація в Україні та швидкість відновлення інфраструктури й житлового фонду після завершення війни (можливості зайнятості, відновлення інфраструктури, передусім житлової, освітньої, медичної), підтримання зв'язків із близькими в Україні, політика країн-реципієнтів щодо українців (можливості адаптації вимушених мігрантів з України, зокрема працевлаштування, доступності освітніх та медичних послуг, соціальної підтримки тощо), яка здебільшого визначається ставленням місцевого населення.

За результатами загальнонаціонального опитування соціологічної групи «Рейтинг», майже чверть тих, хто покинули місце проживання, планують повернутися найближчим часом, третина мають намір повернутися пізніше. Водночас 43 % готові повернутися додому після закінчення війни. [19]

Щодо повернення біженців на батьківщину, за результатами 4Service то 75,2 % точно планують повернутися в Україну; 13,8 % швидше повернуться, ніж ні; 4 % швидше не повернуться, ніж повернуться, 3 % не планують повертатися, а для 4 % респондентів важко відповісти на це питання на час опитування. Але 61 % опитаних допускають, що можуть залишитися за кордоном, якщо війна затягнеться.[1]

Внутрішня міграція

На сьогодні в Україні офіційно зареєстровано 4 867 106 ВПО, а за міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 мільйонів громадян. У зв'язку з викликами, спричиненими повномасштабною агресією РФ проти України, команда Міністерства реінтеграції ініціювала перегляд затвердженої Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб і впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення до 2024 року. В межах Проєкту Ради Європи «Внутрішнє переміщення в Україні: розробка сталих рішень. Фаза II» з вересня по грудень відомство підготувало проєкт оновленої Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2024 року.[20]

Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» [21] провів низку фокус-групових досліджень і глибинних інтерв'ю із ВПО та представниками місцевої влади, з тим щоб здійснити оперативний аналіз ключових соціально-гуманітарних потреб біженців з територій, охоплених військовими діями. Звіт фокусується переважно на проблемах та запитах внутрішньо переміщених осіб, оскільки наявної інформації про біженців за кордоном недостатньо для систематизації даних.

У ході цього дослідження було з'ясовано, що потужна організація місць тим-

часового розміщення, робота волонтерів із забезпечення людей всім необхідним дали змогу справитись з вкрай складною гуманітарною ситуацією і не допустити ще й гуманітарної катастрофи в умовно безпечних регіонах :

– Тих ВПО, які мають достатні фінансові ресурси і планують у короткотерміновій перспективі повернутись на постійне місце проживання, варто активніше залучати до волонтерської активності. Наявність часткової зайнятості, хай і безоплатної, позитивно відображається на психологічному стані людей.

– Водночас найскладніший етап вирішення потреб переселенців, ймовірно, попереду. У тих переселенців, які наразі не можуть повернутись до місць постійного проживання (тому що там тривають бойові дії, або ж вони втратили житло внаслідок бойових дій), закінчуються фінансові ресурси та можливість жити поза місцем постійного проживання і без оплачуваної роботи.

– На сьогодні доречним є виокремлення тих ВПО, які втратили одночасно як житло, так і роботу, що робить їх пріоритетними для державної підтримки. Якщо у держави немає можливості відновити житло таких людей, то нагальною стає підтримка у питанні оренди чи оплата за розміщення таких осіб в сім'ях, які можуть надати таке житло (наприклад, приватний будинок).

– З огляду на те, що фінансові резерви більшості внутрішньо переміщених осіб практично вичерпуються, необхідно максимально актуалізувати питання забезпечення оплачуваною роботою ВПО.

– Програма релокації підприємств з небезпечних районів може стати стартовим етапом комплексних дій.

– Російська пропаганда та інформаційно-психологічні операції цілеспрямовано працюють на розпалюванні ворожнечі між місцевим населенням та переселенцями. В цьому контексті використовуються як реальні приводи, які неминуче стаються у суспільному житті, так і відверті фейки. Тому критично необхідно посилити роль інформаційно-просвітницької роботи, а також виявлення та знешкодження інспірованих росією провокаторів.

– Вкрай важливим є розгортання доступної психологічної підтримки. Психологічний стан великої кількості переселенців доволі нестабільний. При цьому люди самостійно досить рідко звертаються по психологічну допомогу, тому така підтримка має бути проактивною. Окремо варто розглянути програми психологічної допомоги для дітей, оскільки вони перебувають в особливо уразливому становищі та часом не можуть отримати адекватну увагу з боку батьків. [7, С.105-107]

Оцінювання розміщення населення і робочої сили територією України потрібне з урахуванням коротко- і довгострокових перспектив. У контексті найближчого

часу, як видається, вирішальну роль відіграватиме наявність житла — люди повертатимуться до місць свого постійного мешкання за умови збереження (або незначних пошкоджень) своїх домівок; натомість руйнування житла, скоріше за все, буде принаймні на перших порах, нездоланною перешкодою повернення. Проте мірою адаптації до умов у нових місцях проживання все більшого значення у суспільній та індивідуальній свідомості набуватиме оцінка ризику проживання біля кордонів із агресивним сусідом. Це віддзеркалюватиметься і на імовірному прагненні бізнесу убезпечити свої активи, а отже, і на розміщенні робочих місць. Західні регіони України, де сконцентровано більшість евакуйованих із зон активних бойових дій, традиційно є трудонадлишковими: не випадково саме тут дуже поширеною є трудова міграція, як зовнішня, так і внутрішня. Релокація підприємств, яку зараз активно підтримує і пропагує українська влада, може вирішити проблему, але тільки частково. До того ж, не всі території є достатньо придатними для розміщення великих підприємств, зокрема оборонного комплексу, авіа- і машинобудування. [15, С.51]

Цікаві кейси українських мігрантів проілюстровано у соціологічному дослідженні про мотиви переїзду в іншу країну й мотиви потенційного повернення (неповернення) висококваліфікованих українських фахівців-мігрантів. Аналіз матеріалів інтерв'ю в контексті потенційного повернення в Україну дозволив дослідникам розділити опитаних на дві умовні групи: 1) «не виключають такої можливості» — ті, хто міг би колись повернутися в Україну; 2) «не хотіли би повертатися в Україну однозначно» — ті, для кого такий сценарій наразі неприйнятний. Окрім того, в процесі дослідження встановлено причини блокування потенційного повернення та знайдено «зачіпки» для стимулювання такого повернення. У ході дослідження виявлено та описано комплекс заходів на рівні держави, які можуть сприяти поверненню висококваліфікованих українських фахівців у свою країну, серед них, зокрема, такі:

- пільгове кредитування для придбання житла фахівцями, які повертаються; гарантії безмитного провезення особистих речей (у тому числі автомобіля) для тих, хто повертається додому;
- пільгове кредитування для відкриття свого бізнесу в Україні тими, хто повертається;
- індивідуальний супровід сімей, які виявили бажання повернутися в Україну, у тому числі адресна допомога з оформленням документів;
- надання місць для дітей у дитячих садках, школах, установах позашкільної освіти; — додаткові реінтеграційні заходи для дітей шкільного віку;
- введення преференцій при працевлаштуванні для фахівців, які повертаються додому, і членів їхніх сімей.

Комплекс заходів для тих, хто повертається, можна об'єднати в межах

загальнодержавної програми для повернення висококваліфікованих фахівців, яку авторами пропонується назвати жовто-блакитна карта (Yellow-Blue Card). За аналогією з європейськими програмами (як, наприклад, європейська Blue Card або австрійська Red-White-Red Card) ця програма має бути орієнтована на висококваліфікованих фахівців, у яких зацікавлена Україна, але саме з акцентом на їхнє повернення у свою країну. Крім того, на рівні підприємств, компаній, за аналогією з «релокаційним пакетом», який зарубіжні компанії пропонують висококваліфікованому фахівцеві, який від'їжджає з України, доцільно запропонувати аналогічний релокаційний пакет для повернення (його можуть пропонувати компанії, які бажають повернути фахівців, що виїхали). Крім прямих заходів, пов'язаних із реєміграцією і реінтеграцією, держава й суспільство цілком здатні вводити непрямі заходи, стимулювати розвиток мережі громадянської освіти, у тому числі шляхом залучення до цієї діяльності тих українців, які повернулися з Європи або продовжують працювати за межами країни. Як носії європейських цінностей, вони можуть ділитися своїм досвідом їх освоєння на рівні повсякденних практик, наводячи приклади конкретних кейсів, що дозволить ініціювати зміни від мікрорівня – до макрорівня. [9, С.5]

Ще один приклад інтелектуальної міграції продемонстровано у соціологічному дослідженні, проведене Міждисциплінарною лабораторією досліджень війни в Україні «Біженці з України в Польщі – хто вони?». У цьому дослідженні відображено середньостатистичний соціально-демографічний портрет українського біженця у Польщі: середнього віку жінка з дітьми, що має вищу освіту, до війни проживала у місті, добре матеріально забезпечена, прибула до Польщі з центральної України, ніколи не була в цій країні раніше або перебувала тут короткостроково. Згідно опитування: українці проживають у Польщі понад місяць у будинках чи квартирах, які самі орендують. Країну обрали свідомо, оскільки добре оцінюють рівень наданої їм допомоги. Третина респондентів працює дистанційно в Україні. Більшість із них хотіли б працювати та вивчати польську мову. Три чверті мають проблеми з психічним здоров'ям, а близько половини мають високий рівень дистресу. Половина з них має намір повернутися додому в Україну одразу після закінчення війни. Більшість респондентів – жінки 97%, їх середній вік – 36 років. 76% мають вищу освіту, 91% проживали в місті. Найбільше українських біженців прибуло в Польщу з центральної України (46%), західної (22%), південної (19%) та східної (13%). Близько $\frac{3}{4}$ респондентів оцінили рівень свого матеріального становища в Україні до початку війни як «добрий», з них 25% мали «середній» рівень, а 52% – «добрий» та «дуже добрий».[11]

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Узагальнивши результати численних досліджень, варто відзначити, що однією з найголовніших причин для повернення в Україну буде безпекова ситуація.

Що довше триватимуть воєнні дії, а біженці та ВПО залишатимуться у громадах, які їх прийняли, то з меншою ймовірністю вони повернуться в Україну. Причини повернення: для возз'єднання родини; через проблеми, складнощі (ризик) у пошуку доступного й комфортного житла за кордоном; труднощі з працевлаштуванням; через брак власних фінансових ресурсів і обмеження соціального забезпечення; обмеження адміністративної системи конкретної країни чи в межах України; особливістю політик ЄС щодо громадян України тощо. Причинами ж не повернення в Україну, а саме швидше за все не повернуться родини з дітьми, які підуть у школу або вступають у заклад вищої освіти за кордоном; ті, хто має вищу освіту, володіє іноземними мовами, мали високий рівень доходу та є більш мобільними; люди, які до початку повномасштабної війни планували виїхати з України; ті, хто сезонно або постійно працювали за кордоном; люди з інвалідністю, які отримують кращу соціальну та медичну допомогу за кордоном і є менш мобільними тощо

Однак, для розроблення, і для реалізації міграційної політики дуже важливе значення має вдосконалення міграційної статистики, поглиблення наукових досліджень. З цією метою необхідно запровадити регулярні вибіркові обстеження населення для з'ясування обсягів, спрямованості, складу трудової міграції громадян; створити спеціалізований науковий центр, де б на міждисциплінарній основі систематично здійснювалися наукові дослідження міграцій, налагодити постійний інформаційний обмін з країнами-реципієнтами українських працівників-мігрантів. Важливим чинником виконання цих та інших завдань може бути міжнародне співробітництво у сфері міграції. Зокрема, співпраця з країнами призначення щодо врегулювання правового статусу, соціального захисту працівників-мігрантів з України; вивчення можливостей підготовки фахівців певного профілю, наприклад медичних сестер, навчальними закладами України за фінансової підтримки країн, зацікавлених в їхньому працевлаштуванні; досягнення домовленостей щодо запровадження різноманітних схем циркулярної міграції; надання допомоги в реінтеграції мігрантів, які повертаються. Комплексність та різнобічність цих завдань засвідчує необхідність посилення інституційного забезпечення їх виконання. З цією метою на недавно створений спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з управління міграцією – Державну міграційну службу – доцільно покласти не лише питання реєстрації, визначення правового статусу та контролю за перебуванням іноземців в Україні, як це передбачається, а й регулювання трудової міграції громадян за кордон. У разі залишення трудової міграції в компетенції Міністерства соціальної політики, як це є на сьогодні, необхідно створити спеціальний підрозділ, розширити його повноваження та кадрове забезпечення. Яке б рішення не було прийнято, інституційна реформа в галузі управління міграцією потребує дієвої координації діяльності відомств, відповідальних за різні сфери життєдіяльності суспільства, а

а також місцевих органів влади, акторів громадянського суспільства.

Перспективи подальшого дослідження міграційної мобільності молоді в Україні є надзвичайно важливими, враховуючи зростаючий відтік населення. На сьогодні в Україні відсутні комплексні соціологічні обстеження, які б охоплювали всі аспекти міграційної мобільності молоді. Це включає вивчення причин і наслідків міграційних переміщень, а також оцінку потенціалу міграції серед різних вікових груп. Пропонується розробити методiku загальнонаціонального соціологічного обстеження, що дозволить зібрати дані про міграційні настрої молоді, їхні бажання та можливості. Необхідно впровадити системи моніторингу міграційної мобільності молоді, які б включали інформаційно-аналітичні показники для оцінки впливу міграції на соціально-економічний розвиток регіонів. Це дозволить не лише виявити динаміку міграційних процесів, але й зрозуміти їхній вплив на людський потенціал.

Подальші дослідження міграційної мобільності молоді в Україні повинні бути комплексними та системними, щоб забезпечити глибоке розуміння цього явища та його впливу на соціально-економічний розвиток країни. Це вимагатиме інтеграції зусиль науковців, державних органів та громадських організацій для формування ефективної політики в сфері міграції. Досвід реформування європейської системи вищої освіти показує, що розв'язання проблеми підвищення якості освіти вимагає комплексного використання інноваційних технологій і засобів навчання. Упровадження мобільного навчання в систему вищої освіти України має неоціненне значення для її модернізації й інтеграції у європейський освітній простір.

Визнання того, що сучасний світ не має стабільності та рівноваги, є важливим аспектом у дослідженні міграційних процесів, особливо в контексті українських воєнних мігрантів. Справді, контроль за міграційними потоками у світі стає дедалі більш ускладненим через численні кризові ситуації, які викликають вимушене переміщення населення. Це визнання підкреслює, що повернення мігрантів до своїх країн часто залежить від обставин, які важко передбачити, але які можуть бути раціоналізовані постфактум з використанням соціально прийнятних аргументів.

Використана література:

1. 4service group. Українські біженці 2022 в Європі. URL: <https://4service.group/ukrayinski-bizhentsi-2022-v-evropi/>
2. Cedos. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). Моніторинг. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf> (дата звернення: 1.12.2024)
3. Cedos. Українське студентство за кордоном: дані до 2019/20 навчального року. URL: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201920-navchalnoho-roku> (дата звернення: 1.12.2024)

4. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Hassan, E., Siöland, L., Akbaba, B. et al., Annual report on intra-EU labour mobility 2023, Publications Office of the European Union URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/560178>
5. EUROSTAT. Over 4.4 million people under temporary protection. Eurostat. 2024/ URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240208-1>
6. Ukraine Refugee Situation. The Operational Data Portal of UNHCR. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 16.12.2024)
7. Бірюкова М., Калагін Ю, Коваліско Н. Біженці та внутрішньо переміщені особи України на шляхах війни: кроки незламності: монографія/ за ред. М. В. Бірюкової. Львів: СПОЛОМ, 2023. С.105-115
8. Верховна Рада України. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Указ № 286/2022 від 23.02.2022 [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
9. Даниленко О., Панченко Т. Висококваліфікований український фахівець у Німеччині та Польщі. Аналіз кейсів у Мюнхені, Кракові й Вроцлаві. Харків : Видавець О. А. Мірошніченко, 2020. С. 5-15
10. Державна прикордонна служба України. URL: <https://www.facebook.com/DPSUkraine> (дата звернення: 01.10.2023).
11. Кубай І. 76% з вищою освітою. Хто з українців виїхав до Польщі. Евакуація. city. URL: <https://evacuation.city/articles/214861/76-z-vischoyuosvitoyu-hto-z-ukrainciv-viihav-> (дата звернення: 6.12.2024)
12. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. Демографія та соціальна економіка. 2018. № 2 (33), С. 24
13. Лібанова, Е. М., Позняк, О. В., & Цимбал, О. І. (2022). Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Демографія та соціальна економіка. 2 (48),С. 37-57
14. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. – К. : НІСД, 2011. С.29-30
15. Махонюк О., Біль М. Соціологічні дослідження міграційної мобільності молоді України: досвід та перспективи. Регіональна економіка. № 2, 2022. С.48-56
16. Міжнародна організація з міграції. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 15 (27 листопада–27 грудня 2023). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo?close=true> (дата звернення: 26.12.2024)
17. Подра О. П., Петришин Н. Я. Освітні аспекти інтелектуальної міграції людського капіталу України: причини та наслідки. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми економіки та управління”.

2022. № 1 (9). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/apr/27441/220198verstka-39-48.pdf> (дата звернення: 26.12.2024)

18. Разумков центр. Настрої та оцінки українських біженців, що повертаються на Батьківщину (квітень-травень 2022 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-shcho-povertaiutsia-na-batkivshchynu> (дата звернення: 26.12.2024)

19. Соціологічна група Рейтинг. (ratinggroup.ua). Результати загальнонаціональних опитувань «Психологічні маркери війни» та «Україна в умовах війни». URL: <http://surl.li/bteiy>; <http://surl.li/btejс>. (дата звернення: 26.12.2024)

20. Укрінформ. В Україні офіційно зареєстрували 4 867 106 переселенців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3649695-v-ukraini-oficijno-zareestruvali-4-867-106-pereselenciv.html>(дата звернення: 16.12.2024)

21. Фонд «Демократичні Ініціативи». Оцінка рівня інтеграції ВПО у громадах Києва, Львова та Дніпра. 2023 URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/17999418164b50с59079022.65476063.pdf> (дата звернення: 3.12.2024)

22. Центр економічної стратегії. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/> (дата звернення: 3.12.2024)

23. Центр економічної стратегії. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Друга хвиля дослідження. 2023. URL:<https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>(дата звернення: 1.12.2024)

24. Центр економічної стратегії. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Третя хвиля дослідження. 2024. С. 34. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_refugees_third_wave_research/ (дата звернення: 3.12.2024)

References:

1. 4service group. Ukrainian refugees 2022 in Europe. URL: <https://4service.group/ukrayinski-bizhentsi-2022-v-yevropi/>
2. Cedos. Forced migration and war in Ukraine (24 February - 24 March 2022). Monitoring. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>
3. Cedos. Ukrainian students abroad: data for the 2019/20 academic year. URL: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201920-navchalnoho-roku>
4. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Hassan, E., Siöland, L., Akbaba, B. et al., Annual report on intra-EU labour mobility 2023, Publications Office of

of the European Union URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/560178>

5. EUROSTAT. Over 4.4 million people under temporary protection. Eurostat. 2024/ URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240208-1>

6. Ukraine Refugee Situation. The Operational Data Portal of UNHCR. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (accessed 16.12.2024).

7. Biriukova M., Kalahin Y., Kovalisko N. Refugees and internally displaced persons of Ukraine on the paths of war: steps of resilience: monograph / edited by M. Biriukova. - Lviv: SPOLOM, 2023. P.105-115

8. Verkhovna Rada of Ukraine. On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032: Decree No. 286/2022 of 23.02.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

9. Highly Qualified Ukrainian Specialist in Germany and Poland. Analysis of cases in Munich, Krakow and Wroclaw. Kharkiv: Publisher O. A. Miroshnychenko, 2020. P. 5-15

10. State Border Guard Service of Ukraine. URL: <https://www.facebook.com/DPSUkraine> (accessed 01.10.2023).

11. Kubai I. 76% with higher education. Who among Ukrainians left for Poland. Evacuation.city. URL: <https://evacuation.city/articles/214861/76-z-vischoyuosvitoyuhto-z-ukrainciv-viihav->

12. Libanova E. External labour migration of Ukrainians: scale, causes, consequences. Demography and social economy. 2018. № 2 (33), P. 24

13. Libanova, E., Pozniak, O., & Tsymbal, O. Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation. Demography and social economy. 2022. № 2 (48), P. 37-57

14. Malynovska O. A. Labour migration: social consequences and ways of responding - Kyiv: NISS, 2011. P.29-30

15. Makhoniuk O., Bil M. Sociological studies of migration mobility of young people in Ukraine: experience and prospects. Regional economy. 2022. № 2, P.48-56

16. International Organisation for Migration. Report on internal displacement in Ukraine. Survey of the general population. Round 15 (27 November-27 December 2023). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremischennyanaselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo?close=true>

17. Educational aspects of intellectual migration of human capital of Ukraine: causes and consequences. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series 'Problems of Economics and Management'. 2022. № 1 (9). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2022/apr/27441/220198verstka-39-48.pdf>

18. Razumkov Centre. Attitudes and assessments of Ukrainian refugees returning

to their homeland (April-May 2022). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-shcho-povertaiutsia-na-batktivshchynu>

19. Sociological Group Rating (ratinggroup.ua). Results of the national surveys 'Psychological Markers of War' and 'Ukraine at War'. URL: <http://surl.li/bteiy> ; <http://surl.li/btejс>

20. Ukrinform. Ukraine officially registered 4,867,106 IDPs. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3649695-v-ukraini-oficijno-zareestruvali-4-867-106-pereselenciv.html>

21. Democratic Initiatives Foundation. Assessment of the level of integration of IDPs in the communities of Kyiv, Lviv and Dnipro. 2023. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/17999418164b50c59079022.65476063.pdf>

22. Centre of Economic Strategy. Refugees from Ukraine: Who are they, how many are there and how to return them? Final report. 2022. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>

23. Centre of Economic Strategy. Refugees from Ukraine: who are they, how many are there and how to return them? Second wave of research. 2023. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>

24. Centre of Economic Strategy. Ukrainian refugees. Future abroad and plans for return. The third wave of the study. 2024. C. 34. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_refugees_third_wave_research/

**SOCIOLOGICAL AND STATISTICAL ANALYSIS OF THE PROCESSES
OF YOUTH MIGRATION MOBILITY IN UKRAINE
(2014-2024)**

N.V. Kovalisko,

Ivan Franko National University of Lviv,

1 Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000,

nataliya.kovalisko@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-1466-6132>;

A. I. Mikula

Ivan Franko National University of Lviv,

1 Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,

Anastasiya.Mikula@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1963-0945>

The article presents a sociological and statistical analysis of migration mobility in Ukraine in the period from 2014 to 2024, in particular in the context of military conflicts and their impact on demographic processes. The study covers the main trends in migration flows, including external and internal migration, as well as labor and forced migration, and re-emigration processes. The volume and structure of migration, in particular among young people who are actively seeking employment and study opportunities abroad, are considered. The author analyzes the socio-economic factors that influence the decision to emigrate, such as unemployment, financial situation of households, and the quality of educational services. The regional peculiarities of migration processes and their consequences for the socio-economic situation in Ukraine are considered. The results of the study confirm that the war and economic instability have significantly changed the migration attitudes of Ukrainians, in particular, led to an increase in the number of forced migrants. The article also offers recommendations for improving Ukraine's migration policy to effectively manage these processes in the future.

The main objectives of the study:

- To assess the volume and structure of migration flows: To determine the scale of external and internal migration of Ukrainians, as well as their impact on the demographic situation in the country.
- Analysis of factors influencing migration: To study socio-economic, Political and cultural factors that facilitate or constrain migration processes
- To study the consequences of migration: To study the impact of migration on the Ukrainian economy, including the labor market, social structures and demographics
- Developing policy recommendations: To formulate proposals for improving Ukraine's migration policy, taking into account international experience and domestic

development needs

Keywords: migration, migration processes, migration mobility, youth, Ukrainian society, education, sociological and statistical analysis.

Стаття надійшла до редколегії 04.10.2024

Прийнята до друку 05.11.2024